

Szászrégeni csónakokkal az olimpián

A rezonanciafa, amelyből nem készülhet hangszer

● Kilencven esztendővel ezelőtt engedték vízre az első szászrégeni csónakot. Az azóta legyártott 40 ezer példányból jó párral olimpiát és világbajnokságot nyertek a hazai sportolók. Melbourne kétszeres bajnoka, Leon Rotman egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy háláját fejezze ki az időközben elhunyt Varga László tervező-mérnöknek és munkatársainak.

SZUCHER ERVIN

Most is hálás a szászrégeni csónakgyártóknak Leon Rotman, amiért olyan kezuval ajándékozták meg, amellyel 1956-ban a melbourne-i olimpián mind az ezres, mind a tízezres versenyszámban sikerült elsőnek célba érnie. A maga szinte 89 esztendejével a bukaresti zsidó származású sportoló a legidősebb életben lévő hazai olimpiai bajnok. Szokta is mondogatni, hogy nála már csak a régeni csónakgyártás régebbi – egyetlen évvel. A Maros menti városkában – ahol az első fűrészgyárat 1872-ben avatták fel – 1932-ben a Nautica SAR társaság megalakulásával a Lehel és Diamantstein Rt.-nél kezdődött a romániai csónakgyártás története. Azelőtt a Görgényi-havasokból kitermelt jó minőségű lucfenyőből csak félkész vonós és pengetős hangszereket, zongorát, fadródot és zsalut készítettek.

A hasznavehetetlen rezonanciafa

A tulajdonosok rájöttek, hogy a minőségileg nem megfelelő rezonáns deszkaárut csónakgyártásra lehetne felhasználni. Első lépésként alkalmazták a budapesti MTK Margit-szigeti csónakházának tervezőjét és mesterét, Wickhardt Józsefet, aki három helyi és környékbeli bútorasztalossal és áccsal látott neki az új termék előállításának. Kezdetben kajakokat, szkíffeket és túracsonakokat készítettek, majd a '30-as évek közepétől rátértek más típusú sportcsónakok, motoros jachtok és motorcsónakok gyártására is. Az 1940-es bécsi döntést követően a részvénytársaság új tulajdonosai, az Ilescu testvérek

a gyár felszerelését Giurgiuba költöztették. A csónakgyártás újraindítása egybeesett az 1948-as államosítással, ekkor alakult az IPEIL, amely a későbbiekben vitorlás és kisebb motoros repülő, silécek, teniszütők, valamint más tornatermi felszerelések és sportcikk előállításával is próbálkozott. „Csehszlovákiai tervezők bevonásával 1949-ben fellendült a versenycsónakok gyártása. Ezt bizonyította a román válogatott kenusa, Leon Rotman, aki az 1956-os olimpiai játékokon szászrégeni csónakkal ért elsőnek célba” – büszkélkedik Varga István, a gyár nyugalmazott tervező-mérnöke. Mint hozzáfűzi, Rotman több levélben, majd szászrégeni látogatásai során személyesen is köszönetet mondott a sportszergyárnak és vezetőjének. Akkoriban az IPEIL-t Varga István édesapja, Varga László irányította. A régeni hajók már az '52-es helsinki ötkarikás játékokon is beváltak, később pedig a vitorlás világversenyeken is sikeresen megküzdöttek a hullámokkal a Finn, Repülő hollandi és Star megnevezésű versenyszámokban.

A hazai csónakoknak az 1960-as évek végétől, a '70-es esztendők elejétől kezdett leáldozni a csillaguk. A mexikói olimpián az akkor még csak 19 éves Ivan Patzaichin dán műszálas csónakban evezett.

A törött lapátról

Négy év múlva, Münchenben szintén külföldi hajóval állt rajthoz, a lapátja – amellyel történelmet írt – viszont szászrégeni volt. Ezt azóta is felelegetik, nem is ok nélkül. Ugyanis Ivan Patzaichint, aki a magyar világbajnok Wichmann Tamás legfontosabb ellenfelének számított, eredetileg kizárták a versenyből. Történt ugyanis, hogy a selejtezőben, közvetlenül

Varga István tervezőmérnök a bajnokoknak és gyártóknak emelt emlékműnél

FOTÓ: SZUCHER ERVIN

a rajt után a romániai sportolónak eltörött az evezője. A szabály lehetővé tette a verseny leállítását és az újraindítást, amennyiben a rendelkezés az első 25 méteren történik. Ez így is volt, csak hogy a versenybírók nem vették észre, amikor két-három karlendítés után Patzaichin a magasba emelte és megmutatta a törött lapátját, így két lehetősége maradt: vagy feladja, vagy megpróbál a csónakkal boldogulni. A szívós Duna-deltai lipovánt a lapátjánál is keményebb fából faragták, ezért az utóbbi megoldást választotta.

Lényegében egy bot segítségével végigbillegte és kintlódta az ezer métert, és az utolsó előtti versenyző után mintegy három perccel vándorolt a célba. Bár a szabályzatban nem szerepelt időkorlát, a futam befejezése után a versenybírók meglepetéssze-

rűen kizárták Patzaichint. Óvás, vita és hosszas egyeztetés következtében a döntéshozók változtattak álláspontjukon, így részt vehetett a reményfutamon, amelyet megnyert, akárcsak a következőket, beleértve az elődöntőt és a döntőt is. Még szerencse, hogy minden a lehető legjobban végződött, különben ki tudja, mi várt volna a párt és a Securitate részéről a régeni sportszergyártókra. Annál is inkább, mert Ivan közvetlen ellenfele épp a barátjának mondott, de ellenségesen kezelte Magyarországot képviselője volt.

„Szerencsére nem minket hibáztattak. Abban az időben jelentek meg a műszálas csónakok, Patzaichin is egy Dániában gyártott kenuval állt rajthoz. Az evezőket viszont tőlünk kapta, a legjobb minőségű hangszerfából készültek. A válogatottnak szánt lapátok nyelét vastagabbra hagytuk,

hogy majd a sportoló tenyermérete függvényében a csapat karbantartója dolgozza át. Patzaichin evezőjét sajnos túlságosan levékonyították, ezért már a második vagy harmadik karlendítésnél eltörött” – meséli a nyugalmazott mérnök. Varga, aki fiatal korában maga is evezett, elmagyarázta, hogy a lapát az induláskor van kitéve a legnagyobb nyomásnak, ezért ha nem eléggé masszív, könnyen elhasad vagy akár el is törik. Annak ellenére, hogy nem a régeni mesteremberek lelkén száradt Patzaichin evezőjének eltörése, a brassói mérnöki egyetemen Varga István többször is visszahallotta, hogy „ti, régeniek még egy lapátot sem vagytok képesek becsületesen megcsinálni”.

Mára minden történelem

Az 1989 után várt fellendülés helyett az ország egyetlen sportszergyárába is a csödközési állapot köszönt be. Az addigi német, holland és francia megrendelések elmaradtak, a hazai piac összeomlott, a Libanonból importált cédrusból készült szkíffek drágának bizonyultak. Ilyen körülmények közt a rendszerváltást követően az egység még húzta-nyúzta két évig, majd bezárt. A fél évszázados mérleg: több mint kétszáz csónaktípus és negyven ezer eladott példány. Nem csak a gyártás szűnt meg Szászrégenben, maga a sportág és a sportolási lehetőség is. A csónakházat lebontották, a Maros mintegy 700 méteres mellékágát tönkretették. Mindössze egy városzéli útelágazásban felállított emlékmű tiszteleg a régeni magyar, szász és román csónakgyártók és Leon Rotman sikere előtt. Ifj. Jorga Ferenc jobb sorsra érdemes alkotása előtt naponta több száz kamion fordul ki- vagy be, járókelő viszont alig-alig téved arra.

A csónakgyártás kilenc évtizedes történelmét néhány megmentett csónak és korabeli fénykép segítségével nemrég kiállításon mutatta be Varga István. A nyolcvanesztendő mérnöknek ennél merészebb álmai is vannak: egy ipari múzeum létesítésében és a Malom-árok kipucoltatásában gondolkodik, hogy Szászrégentől Abafájáig 11 kilométert lehessen evezni.

„LÉPJÜNK ÁT VIDÁMAN AZ ÚJ ÉVBE,
LEGYEN EGÉSZSÉG ÉS BŐSÉG A KÖZÖSSÉGBEN,
SZÉKELYBERE LAKÓIRA SZÁLLJON ÖRÖM, BÉKE,
SZÉP KIS FALUNK LEGYEN A TÉRSÉG ÉKE.”

**REMÉNYEKTEL TELL,
BOLDOG ÚJ ESZTENDŐT
KÍVÁNK SZÉKELYBERE
KÖZSÉG LAKÓINAK!**

BENEDEKFI CSABA
POLGÁRMESTER

A koronkai
polgármesteri hivatal
sikeres, boldog új évet kíván
a lakosságnak.